

צדקה ומעשר

מב. נתינת פדיון לקוויטל ממעות מעשר

מותר לתת דמי פדיון ממעות מעשר, אבל יתן בנוסף משהו לצדקה. בשו"ת לכושי מרדכי (יו"ד א, קעז), הג"ר מרדכי יהודה ליב וינקלר זצ"ל, אב"ד מאד, כבר נשאל בענין, וז"ל: אני כמו"כ מסתפק בזה טובא. והנה הטו"ז סי' של"א ס"ק ל"ב הביא בשם הב"ח דמעשר כספים אינו לא מן התורה ולא מדברי סופרים, והוא השיג עליו. וכן בתשובות הבאים אחריו. אבל בפתחי תשובה [ס"ק י"ב] הביא בשם הרמב"ב כמ"ש הב"ח שאינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, ורק כשאר מנהג של מצוה שאין לבטלו רק לצורך גדול. וכן הביא בשם שאר תשו' אחרונים, ועיין בתשו' מהר"י אסאד סי' של"ד פלפול ארוך בטוב טעם ודעת גדולתו, עיי"ש"ה. ומעתה בפדיון נפש וודאי דהוה לצורך גדול, וזה הוא לפי מה דגברא אם אמיד בנכסים אי לא אמיד. ושוב ראיתי בטו"ז סי' רמ"ט ס"ק א' לענין קנין מצות בביהכ"נ שג"כ ילך לצדקה, שכן היה המנהג בימים ההם, אם בשעת קנין המצוה היה דעתו לקנות ממעות מעשר, מותר, כיון דבלאו"ה יבא ליד עניים, א"כ הוא הדין הכא בפדיון נפש דעיקר לחלק לעניים. וכן הביא בסוף הסעיף לענין פדיון שבויים, אם לא פסקו עליו ליתן חלק כחלק כשאר נותנים, ואינו מוטל עליו לפדותו, ודאי דמותר דאין צדקה גדולה מזו, ועיי' בש"ך שם [ס"ק ג'] לענין עשיית מצוה ממעשר כספים, ובבאר הגולה [אחרי סק"ה] שמחלקים בין שהיה החיוב עליו בלאו"ה, או היה פטור ממנו. ועי' בתשו' חתם סופר יו"ד סי' רל"א וסי' רל"ב מ"ש על דבריהם. וא"כ בפדיון נפש האיד נאמר אם הי' מוטל עליו כמ"ש מדברי קבלה, צדקה תציל וגו', וכמ"ש בגמ' שבת דף קנ"ו ע"ב, עיין שם. אלא

אוצר החכמה
36524

— על הצדיקים ועל החסידים —

הביט ראש הכולל, הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, חתנו של הג"ר אלישיב, בתמונה ואמר: "בואו ונשים לב, מורי-חמי נמצא עתה באמצע הלימוד, הגמרא פתוחה לפניו, אלא שהגיעה שאלה דחופה ויש להשיב עליה, לכן הוא נאלץ להוציא ראשו לרגע מהגמרא. אבל הביטו וראו שביד ימינו הוא מחזיק חזק את הגמרא, וביד שמאלו הוא משאיר את האצבע בתוך הרש"י, כדי שברגע שיסיים להשיב, יוכל תיכף ומיד לחזור ללימודו, ולא יצטרך לחפש את הרש"י שבו עסק..."

אוצר החכמה
36524

משם אין ראי' כל כך שיהי' החיוב עליו לעשות צדקה כל כך כמנין פדיון נפש, וא"כ כיון דיש לדמות למ"ש הטו"ז ולא הוי מחויב כ"כ אפשר להתיר. ועי' בשלה"ק בעמוד צדקה ובהל' פורים. ואפשר כי סך מה יתן לצדקה לקיים מ"ש [משלי י, ב] וצדקה תציל וגו', ולפדיון נפש שוב יכול לעשות מהמעשר, דומיא דכתב בשלה"ק לענין מעות פורים, דמה שמוסיף על המתנות טפי מיכלתו יכול לעשות גם מהמעשר, וירא שמים יוצא ידי שניהם", עכ"ל שו"ת לבושי מרדכי.

ושאלתי שאלה זו להג"ר אהרן ליברמן שליט"א, ראש כולל אור עמרם ומח"ס משנת אהרן, וכתב לי: "כתב הרמ"א (יו"ד רמט, א בהגה) אין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כגון נרות לבית הכנסת, או שאר דבר מצוה, רק יתננו לעניים (מהרי"ל הל' ר"ה) עכ"ל. ובכלל זה שאין פורעין ממעשר עני דבר שחייב בו, לא רק מצד ההלכה, אלא גם ממנהגי בנ"א, כמו שושבינות שאינה מתנה גמורה (רמב"ם זכ"ז, ב). דהגם שאינו חיוב גמור לגמול לו, בכ"ז כיון שכן דרך בנ"א, ה"ז נעשה חיוב מטעמי נימוס. ומקורו מתוספתא (שביעית ז, ו ופאה ד, טז) אחד שביעית וא' מע"ש אין פורעין ממנו מלוה וחוב, אין משלמין מהן גמולין וכו' עיי"ש.

מעתה אם נתינת הפדיון לרבי הוא ממנהג חסידות זו, שכל א' נותן בזמנים ידועים, ה"ז דומה לחוב מטעמי נימוס הנ"ל, ואין לתתו ממעות מעשר. — אא"כ הרבי עני שיכול לתת לו מתורת צדקה.

ואם בא לתת פדיון בעצמו, שלא בזמן הנהוג שכולם נותנים, יכול לתת ממעות מעשר, אם הרבי בגדר עני שראוי לקבל צדקה, ויש בזה החזקת תורה. — וכתב אאזמו"ר שליט"א בשו"ת משנ"י (ח"ח סי' לג) דאפילו אם מהכסף שנותן משלמים הוצאות יתירות שיש לחצר הרבי, להחזקת ביתו ומשמשיו, נמי שרי ליתן ממעות מעשר, כדקיי"ל בשו"ע (יו"ד רנג, יא) ת"ח חייבים לתת לו לפי כבודו, וכ"פ הרמב"ם (מתנ"ע ז, ג) היה דרכו של זה העני לרכוב על סוס ועבד רץ לפניו, והעני וירד מנכסיו, קונים לו סוס ועבד, שנאמר די מחסוריו אשר יחסר לו עכ"ד, (ומקורו מכתובות סז: ועי' בשו"ת משנ"י ח"ג בפתחה עמ' יח). — ה"ז יכול לתת מכסף מעשר להחזקתו לפי כבודו. [ואין לחלק בין עשיר שמצד עשרו הי' רגיל בסוס ועבד, לבין שרק מצד אבותיו התרגל כן]. וגם לפי הב"י והב"ח (סי' רנ) שרק מקופת רבים נותנים די מחסורו, ולא היחיד, הרי כאן רבים נותנים כל א' פדיון וע"י כולם הוי די מחסורו.

וכאשר אין הרבי בגדר עני, א"כ מחלק הפדיונות לצדקה, או לצרכי צבור, וג"כ יכולים לתת לו הפדיון מכסף מעשר.

ומי שבא לרבי ומבקשו שיברכו ויתפלל בעדו, ונותן לו פדיון, אין הנותן עושה בזה סחורה במעות צדקה, שהרי הטובת הנאה היא שלו כבמעשר, והמקבל צריך לברכו כדכתיב ושכב בשמלתו וברכך.

טעם נוסף להתיר נתינת פדיון ממעות מעשר, כתב אאזמו"ר שליט"א (שם), דהנה אצל חסידים מקובל, שכאשר איש עומד לפני הצדיק ומבקש צרכיו, הנשמה שלו הנמצאת שם עמו, מבקשת צרכיה הרוחניים. — ועיין עוד בספה"ק אוהב ישראל (ר"פ תרומה) שע"י התרומה לצדיק מתקשרים ומתעטפים בנשמת הצדיק ומתעלה ברום המעלות קודש קדשים עיי"ש. — ובשו"ת ערוגת הבשם (חיו"ד סי' רכ) התיר להשתמש במעות מעשר להוצאות נסיעה לצדיק האמיתי, שמקיים בקבלת פניו מ"ע להדבק בחכמים ללמוד ממעשיהם שנא' ובו תדבק (כרמב"ם פ"ו מהל' דעות), וההתדבקות אליהם ע"מ ללמוד דרכי השם, מובטחת שתעשה אצלו רושם לטובה עיי"ש. — [ושאלה כע"ז שכיחה היום בהוצאות נסיעה לקברי צדיקים, אם דומה להנ"ל].

לפ"ז נתינת פדיון לצדיק, ה"ז טובה לנותן ולנשמתו, וצרכי מצוה שאינן חובה עליו בהחלט, מצד התורה או מצד הקהל, הרי לפי הבאר הגולה (בהגהת רמ"א הנ"ל) יכול לעשות ממעות מעשר. — וכ"כ בשו"ת לבושי מרדכי (ח"א יו"ד סי' קעז) שמותר לעשות פדיון נפש ממעות מעשר, ואינו פורע חובו, דאין חיוב עליו לתת, והכסף הולך לצדקה, אבל יתן חוץ מזה משהו לצדקה, עכ"ל מח"ס משנת אחרן.

ועוד ראיתי, שנשאלו גדולי ישראל: בחסידויות רבות מקובל שהחסידים נותנים סכום קצוב מידי חודש לאדמו"ר, ויש בזה סגולה גדולה עבור עצמם, להתברך בכל מילי דמיטב מכח העובדה שהם שותפים עם האדמו"ר בכספם. כסף זה מכונה בהרבה מקומות 'מעמדות געלט'. ויש שואלים: האם מותר לשלם מכספי מעשר?

הג"ר שמואל יעקב לנדא השיב שאי אפשר לשלם מעמדות מכספי מעשר, כמו שאי אפשר לשלם על ביקור אצל רופא מכספי מעשר, שכל דבר שהאדם עושה לטובת עצמו והצלחתו אינו ניתן מכספי מעשר. ומכל מקום מי שאין לו אפשרות לשלם את כספי המעמדות משלו עדיף שיתן ממעשר כספים מאשר שלא יתן בכלל, שהרי סוף סוף הכסף הולך למטרות שראוי ליתן להם כספי צדקה.

והג"ר שמואל אליעזר שטרן הסתפק בדבר ולא הכריע, והוסיף שבעצם שאלה זו

אוצר החכמה

קיימת בכל מי שמכנים קוויטל אצל אדם גדול ומצדף סכום כסף לקוויטל, האם מותר לצדף סכום מכפסי מעשר, וצ"ע.

וגם הג"ר יעקב מאיר שמרן נסתפק בדבר ולא הכריע.

והג"ר שמאי קהת הכהן גרום שליט"א אמר שניתן לשלם את המעמדות מכספי מעשר. והוסיף ההגרש"ק הכהן גרום ששמע מזקני החסידים ששמעו מהיושבים בבעלזא, שפדיון נפש אי אפשר להביא ממעשר כספים, דהוי כמו קרבן שבא לכפרה שאי אפשר להביאו מכספי מעשר, אבל מעמדות געלט יש ליתן חצי מכסף שלו וחצי מכספי מעשר. והג"ר מגדל שפרן שליט"א והג"ר נפתלי נוסבוים שליט"א אמרו שאם האדמו"ר אינו בגדר עני, אין לשלם את הכסף ממעשר כספים אע"פ שישתמש בכסף לעניי צדקה. אבל אם בביתו של האדמו"ר ישנה עניות בודאי מותר ליתן את המעמדות מכספי מעשר (עלון 'וישמע משה' – פרשת נצבים-ילך תש"ף).

גיוור

אוצר החכמה

מג. כתיבת שרה או שרה אמנו כאמו של גר צדק בקוויטל

כשכותבים שם של גר בקוויטל, יש לרשום "בן שרה אמנו" ולא "בן שרה", כי רק בפרסום ולא רוצים שידעו שהוא גר, אומרים "בן אברהם" או "בן שרה". זאת ועוד, ממילא אדמו"ר יודע מהות אדם ואם הוא גר או לא. וכן בודאי זה כבוד גדול שבחר להיות תחת כנפי השכינה.

בשולחן ערוך (אה"ע קטמ, כ) כתב: "בגט גר כותב: פלוני בן אברהם אבינו" (ועי' הב"י שם מה שכתב בזה). וכתב הב"ש (שם ס"ק לט): "דאם כתב בן אברהם ולא כתב בן אברהם אבינו פסול דמשמע שהוא בן אברהם, אלא אם כתב פלוני הגר" (ועי' שו"ת מנחת יצחק א, קלו). ועיין שו"ת והרים הכהן (ב, מח), שגשאל הג"ר ירמיה מנחם כהן, אב"ד פאריז, בענין גר שחתם בגט ולא חתם בן אברהם אבינו אלא רק בן אברהם, וכתב לחלק בין מגרש ומתגרשת שחייבים לכתוב בן אברהם אבינו (עי' חכמת שלמה אה"ע סי' קל. כ"ש הנ"ל) ובין עד (עי' שו"ע ורמ"א שם קטמ, יח), והתיר בדיעבד. אבל משום שלא מצא בפירוש בשו"ת, שאל את הג"ר חנוך פדווא זצ"ל, גאב"ד לודנון, והסכים